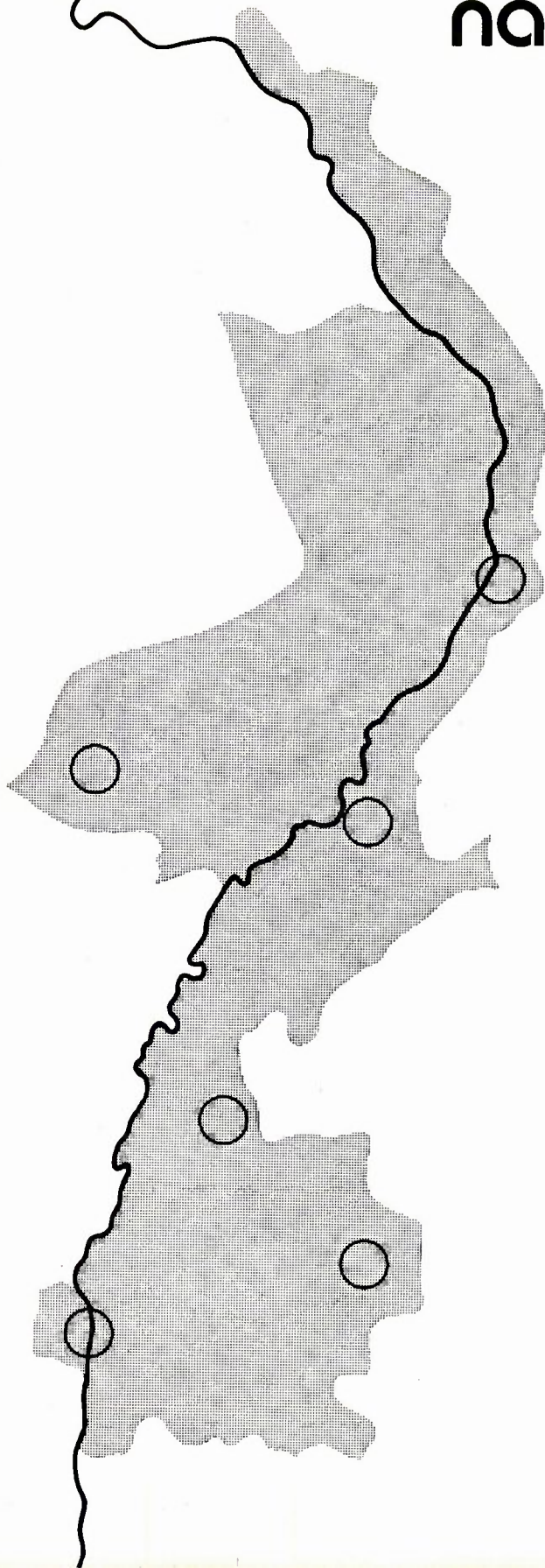

natuurhistorisch maandblad

67e jaargang no. 6/7 – juni/juli 1978

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, juni/juli 1978

REDACTIERAAD: mevr. drs. F.N. Dingemans-Bakels;
H.P.M. Hillegers; J.A.M. Heerkens Thijssen; dr. P.J. van Nieuwenhoven (wnd. hoofdredacteur); W. Ogg; drs. A.W.F. Meijer.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquetplein 7, Maastricht; tel. 043-13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden *f* 2,50, voor leden *f* 1,75; dubbelnummers *f* 4,- resp. *f* 3,-
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P.J.v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043-18897

Secretaris: H.P.A.J. Gilissen.
Rector Thijssenstraat 9, Geulle. Tel. 04461-1179

Penningmeester: J.G.H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 103 63 66 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1 januari 1978 *f* 30,- per jaar (tevens gezinscontributie); Jeugdleden t/m 17 jaar *f* 7,50. Het maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.

Litho's en Druk:
Stereo+Grafia, Maastricht.

INHOUD

	Pag.
- Verslag van de Jaarvergadering	81
- Verslag van de maandelijke bijeenkomsten	93
- Jaarverslag paddestoelenwerkgroep	94
- Vogelwaarnemingen I	96
- Robinia Pseudoacacia	97
- Periodieke verschijnselen bij planten en dieren III	101
- Boekbespreking	102
- Hydrobiologische excursie	104
- Rijks Geologische Dienst	omslag III
- Zes nieuwe postzegels	omslag III
- De natuur in	omslag IV

IN VERBAND MET DE VACANTIES
GEEN BIJEENKOMSTEN IN JULI EN
AUGUSTUS.

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING te Arcen op zondag 4 juni 1978

Bij de opening gaf de voorzitter een aantal lijnen aan, hoe het Bestuur denkt het Genootschap te verjongen. Hij wijst op de succesvolle ontwikkeling van de werk- en/of studiegroepen die duidelijk in een behoefte blijken te voorzien. Eveneens acht hij de ontwikkeling van kringen noodzakelijk. In de Kringen kennen de mensen elkaar, speelt de afstand niet zo'n grote rol en kunnen de gegevens tussen de verschillende specialisten onderling uitgewisseld worden. De kringen zouden zich best rond bestaande natuurhistorische objecten kunnen vestigen. Zoals het Natuurhistorisch Museum een goed tehuis is voor de Kring Maastricht, zo zouden ook de Botanische Tuin in Terwinselen, de Botanische Tuin in Steyl, het Vogelpark Born en de Kinderboerderij in Venlo als centrum van natuurstudie kunnen functioneren. De voorzitter hoopt dat vooral ook het aantal kringen zich zal uitbreiden en voortdurend verjongen.

Verslag van de secretaris

Dr. P.J. van Nieuwenhoven	Maastricht	voorzitter
Dr. D.G. Montagne	Maastricht	vice-voorzitter
H.P.A.J. Gilissen	Geulle	secretaris
J.G.H. Schoenmaeckers	Cadier en Keer	Penningmeester
W.F. Bult	Heerlen	lid
Ing. C. van Geel	Geleen	lid
J.A.M. Heerkens Thijssen	Maastricht	lid
L.G.M. Hensels	Roggel	lid
P.A. van der Horst	Venlo	lid
Drs. C.H. Janssen	Nederweert	lid
Drs. C.A.J. Thissen	Roermond	lid

In het verslagjaar kwam het Algemeen Bestuur bijeen op 27 januari en 6 mei; de geplande vergadering op 29 september kon niet doorgaan.

De onderwerpen die in de bestuursvergaderingen ter sprake kwamen waren o.a:

- de samenwerking met de Vrienden der Natuur in Weert;
- de opbouw van ons Genootschap in Kringen en Studiegroepen;
- de oprichting van een Kring Roermond;
- oprichting nieuwe studiegroepen (plantenstudiegroep);
- herformering bestuurskring Maastricht;
- de wens tot verjonging van het Genootschap;
- kontakten met andere verenigingen in Limburg op het gebied van de natuurstudie;
- oprichting van de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven;
- beleid ten aanzien van de uitgave van het Maandblad en de Publicaties en de verkoop ervan;
- een eventueel noodzakelijke herziening van het ruilverkeer;
- bestuursmutaties en redactie-samenstelling;
- financiën;
- heropening van het Natuurhistorisch Museum;
- vergangning van de Commissie van Toezicht op het Natuurhistorisch Museum door een Commissie tot Advies en Bijstand voor het Natuurhistorisch Museum, voor te stellen aan Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Maastricht;

Juffrouw Stoel geeft deskundige uitleg bij het Spaanse fort in de bossen van het kasteel Arcen.

- uitgave van de publicatie: Florzè;
- uitgave van natuur-educatieve boekjes;
- natuurbeschermings problematieken, zoals de dreigende afgraving van het plateau van Margraten;
- het overleg met de Provinciale Waterstaat over de herinrichting van de bestaande grindgaten;
- de oprichting van de Projectgroep Natuur en Landschap ten behoeve van de Begeleidingscommissie Nationaal Landschapspark Mergelland.

Afvaardiging

– De Commissie van Toezicht op het Natuurhistorisch Museum, bestaande uit o.a. onze voorzitter P.J. van Nieuwenhoven, Mevrouw Minis en de heer Panhuysen, stammend uit 1939, is op haar eigen verzoek, gedaan aan de Burgemeester en Wethouders van Maastricht, opgeheven. Een commissie met een ruimere opdracht is ervoor in de plaats gekomen: de Commissie van Advies en Bijstand aan Burgemeester en Wethouders voor het Natuurhistorisch Museum.

Op 17 augustus 1977 is deze nieuwe commissie geïnstalleerd.

Namens ons Genootschap zijn daarin vertegenwoordigd en door de Gemeenteraad van Maastricht benoemd: onze voorzitter Dr. P.J. van Nieuwenhoven en het lid Drs. Pessers. Het voorzitterschap in deze commissie wordt behartigd door Dr. P.J. van Nieuwenhoven.

– Mevr. Minis vertegenwoordigt in 1977 ons Genootschap in de Culturele Raad Limburg en heeft gezorgd voor opname van onze vereniging in de Culturele Nota door de Raad ingediend bij het Provinciaal Bestuur.

– Dhr. Hensels is afgevaardigde in het bestuur van de Stichting Milieufederatie Limburg, als opvolger van de heer Heerkens Thijssen.

– De bestuursleden zijn allemaal op verschillende

wijzen nog betrokken bij diverse verenigingen en instellingen met betrekking tot Natuurstudie en Natuurbescherming, zonder expliciet daarin afgevaardigd te zijn namens het Genootschap.

– Wel is het bestuur nog vertegenwoordigd in de Stichting Botanische Tuin Terwindsen door Dr. S.J. Dijkstra en in de Stichting Botanische Tuin te Steyl door P.A. van der Horst.

– In 1977 is een eerste aanzet gedaan om een afgevaardigde aan te wijzen voor de op te richten Projectgroep Natuur en Landschap ten behoeve van begeleidingscommissie Nationaal Landschapspark Mergelland.

– Het bestuur heeft in 1977 tijdens de jaarvergadering voorgesteld een commissie ad hoc te formeren voor het bestuderen van de moeilijkheden rond de Publicaties. In deze commissie hebben zitting genomen de heren Gilissen, Heerkens Thijssen, Janssen, Montagne, Schoenmaeckers en van Nieuwenhoven.

De commissie kwam op 27 oktober 1977 tot een slot advies, dat werd uitgebracht aan de redacties van het Maandblad en de Publicaties en aan de leden in de speciaal daarvoor bijeengeroepen algemene vergadering van 1 december 1977 in Maastricht.

De administratie

Mede door het ontbreken van een administrateur en de verschillende verhuizingen van de afgelopen jaren van de administratie, moest de organisatie van de administratie geheel opnieuw worden opgezet.

Met ingang van 23 mei 1977 kan het Genootschap weer beschikken over een administratieve kracht, de heer Koomen. Door zijn bemoeienissen is het ledenbestand grondig gereorganiseerd, is er een inventarisatie tot stand gekomen van alle bij het Genootschap in voorraad zijnde Maandbladen, overdrukken en Publicaties en werd begonnen met een hernieuwde en konsekvente administratie.

Onder leiding van de bibliothekaris is het gehele

ruilverkeer nog eens doorgelicht en in overeenstemming gebracht met de administratie van het Genootschap.

Leden

Voor zover bekend zijn in 1977 aan het Genootschap door de dood ontvallen de volgende leden: Dr. J.E. Schulte, B.H. Boersema, W.A.R. Geurts (erelid) en de heer J.H. Coonen.

Het leden bestand - betalende leden, gratis-leden en ruilverkeer - was op 31 december 1977 als volgt samengesteld:

Maastricht	en omstreken	316 leden;
Heerlen	en omstreken	121 leden;
Sittard	en omstreken	55 leden;
Roermond	en omstreken	67 leden;
Weert		21 leden;
Venlo	en omstreken	<u>106 leden;</u>
Totaal voor Limburg		686 leden.

(ruilverkeer: 199 ex.)

Het aantal leden buiten Limburg bedroeg: 236;
België en Luxemburg 65;
Overig buitenland 140.

Totaal: 1125 adressen waar iedere maand ons Maandblad naar werd toe gestuurd.

Het aantal leden dat zich afmeldde bedroeg 26. Het aantal nieuwe leden was 40. Dit wijst op een weer beginnende groei van het Genootschap.

Er valt in ieder geval een toenemende belangstelling vanuit de jongeren te constateren.

Kringen

Eind 1977 bestaan de Kringen Venlo, Heerlen en Maastricht, en vindt overleg plaats met de Vrienden der Natuur te Weert om de mogelijkheden tot formering van een Kring Weert te bekijken.

Door het overlijden van de heer Geurts zijn de directe banden met Pepijnsland te Echt hopelijk tijdelijk verbroken.

In Roermond zijn de eerste contacten gelegd voor het oprichten van een Kring Roermond.

Het bestuur streeft naar activering door spreiding van de directe contacten van de leden onderling over de hele provincie. De kringen vormen de ontmoetingsplaatsen van de leden die zich met verschillende aspecten van de natuur bezig houden. De verschillende specialismen kunnen daar onderling hun gegevens uitwisselen en inspiratie opdoen voor verdere natuurstudie. De specialismen afzonderlijk worden verenigd in studiegroepen.

Kring Venlo

Samenstelling van het Bestuur:

Voorzitter en tevens penningmeester: de heer P.A. van der Horst;
secretaris: de heer D. Cruysberg.

De leden van het bestuur hebben zitting in:

Commissie Stadsontwikkeling der Gemeente Venlo;
Botanische tuin te Steyl;
Jeugd natuurwacht Venlo;
Kinderboerderij Hagerhof Venlo;
Culturele Raad der Gemeente Venlo, sectie Cultuurconservering;
Studiegroep 'Natuur en Landschap'.

De Blankert, een Duits moeras aan de voet van het Hoogterras.

Verdere activiteiten in 1977 zijn:

januari:

dialezing over planten en dieren op de weg naar en op het eiland Runde aan de noorse westkust;

februari:

lezing over amfibieën door Dr. H. Strijbosch (Univ. Nijmegen);

maart:

een praatje over bomen;

april:

excursie in de omgeving van Baarlo;

excursie naar de Hamert; twee maal;

excursie naar de Schadjkse bossen te Horst;

mei:

botanische excursie in 'Het Rijk van Nijmegen';

kasteelparkexcursie naar Beek-Elsloo;

excursie naar Groeningen bij Wanssum;

excursie naar het Schwalm-Nette gebied;

excursie in de omgeving van Geijsteren;

juni:

gazonexcursie op de Kraayelheide;

nachtvlinderexcursie in de Boekend, Venlo;

excursie Breyel en omgeving;

excursie door het Leudal;

excursie naar het Mergelland;

september:

in het kader van de Venlo-Krefeld week een paddenstoelen-excursie met de Verein linker Niederrhein uit Krefeld in de Meinweg;

november:

lezing over de pluimvoetbij;

films 'Land van Saeftinge' en 'Ooievaar' in samenwerking met de Vereniging tot Bescherming van Vogels.

Kring Heerlen

Samestelling van het Bestuur:

voorzitter: Dr. S.J. Dijkstra;

secretaris: H. de Vries;

penningmeester: A. Bouwhuis;

vice-voorzitter: Ing. C. van Geel;

leden: J.G. Bilo en W.C. Bult.

Het bestuur onderhoudt contacten met de I.V.N.-afdeling Heerlen, Vogelwacht Limburg en de Botanische tuin in Terwinselen.

Er is een groepje mycologen actief. Ze hebben zich verenigd in een mycologische werkgroep die wekelijks bij elkaar komt.

De kring-bijeenkomsten vinden elke eerste dinsdag van de maand plaats in het Grotius College te Heerlen. Verslagen hiervan zijn te vinden in het Maandblad.

Onder meer de volgende activiteiten vonden plaats:
11 januari:

E. van Campen geeft een causerie met dia's over een zwerftocht door de Ned. Antillen (in samenwerking met IVN en Vogelwacht)

1 februari:

Ing. C. van Geel: de Alpenflora in het Manningpark ten oosten van Vancouver;

1 maart:

Ing. C. van Geel: het regenwoud in de Olympics, staat Washington USA;

5 april:

Ing. C. van Geel: de Alpenflora van de Olympics;

3 mei:

mededelingen door de leden;

7 juni:

mededelingen door de leden;

6 september:

mededelingen door de leden;

4 oktober:

lezing met dia's over vogels van de Ned. Antillen door de heer E. van Campen;

23 oktober:

paddestoelenexcursie in de Bunderbossen o.l.v. de

mycologische werkgroep;

1 november:

in le Coq d'Or een lezing met film door F. Ensink van Lacerta Limburg over amfibieën en reptielen van Suriname;

6 december:

lezing met dia's door Ing. C. van Geel over de flora van de franse Alpen.

Kring Maastricht

De samenstelling van het bestuur van de Kring Maastricht is gelijk aan die van het dagelijks bestuur van het Algemeen Bestuur:

Voorzitter: Dr. P.J. van Nieuwenhoven;

secretaris: H.P.A.J. Gilissen;

penningmeester: J.G.H. Schoenmaeckers;

vice-voorzitter: Dr. D.G. Montagne.

Deze opzet is historisch zo gegroeid en verklaarbaar door het stichten van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht in 1912, twee jaar na de oprichting van het Genootschap. De directeur van het Museum was tot 1964 tevens voorzitter van het Genootschap. Het bestuur is er voorstander van om de bestuurs-samenstelling van de Kring Maastricht los te koppelen van de samenstelling van het algemeen dagelijks bestuur, om daardoor meer accent op een betere spreiding van de activiteiten te leggen. Niettemin blijft het Natuurhistorisch Museum de basis voor het genootschapsgebeuren. Niet alleen is er de administratie ondergebracht, maar veel belangrijker is, dat hier de collecties van de leden op adequate wijze geconserveerd en toegankelijk gemaakt kunnen worden voor verder wetenschappelijk onderzoek. Tevens is hier het uitgebreide ruilverkeer en de bibliotheek - in het verleden door de leden dikwijls geschonken - ondergebracht. De directeur van het Museum vervult de functie van bibliothekaris van ons Genootschap.

Op 14 juni 1977 werd het Natuurhistorisch Mu-

seum feestelijk heropend na een lange verbouwingsperiode. Onze voorzitter bood de directeur het boekje 'Natuursteen in Maastricht' namens het Genootschap aan en sprak de hoop uit dat er nog meer dergelijke natuur-educatieve boekjes zouden verschijnen.

Op zaterdag 18 juni werd een oude belofte ingelost, die gedaan werd aan het gemeentebestuur van Nuth bij de herdenkingsbijeenkomst van Dr. de Wever: de botanische tuin van het Museum kreeg de naam 'De Wevertuin' tijdens een zonnige bijeenkomst in die tuin.

De bestuursleden van de Kring Maastricht vervullen ook functies in de ontwikkeling van het natuur-educatieve werk in de gemeente Maastricht.

Op 7 mei 1977 werd de Kinderboerderij opgericht en werd een aanzet gegeven tot de ontwikkeling van kindertuinen. De problematiek rond de bescherming van de Bosse Fronten wordt samen met het bestuur van de Werkgroep Limburg van Lacerta en de afdeling Maastricht van het IVN in overleg met Staatsbosbeheer gevolgd. Er wordt getracht door middel van overleg met de gemeente Maastricht op basis van inventarisatiegegevens dit gebied tot beschermd natuurgebied verklaard te krijgen.

De volgende bijeenkomsten vonden vanaf februari

De grensweg, met uitzicht op het moeras.

weer plaats in het Natuurhistorisch Museum, zij het niet meer in de vertrouwde bibliotheek en vergader-ruimte:

6 januari:

lezing met dia's door de heer W. van Mourik over diersporen in de natuur;

3 februari:

lezing van de heer A. Kemp: Enige grepen uit de geschiedenis van ons klimaat;

3 maart:

diaklankbeeld van de heer J. Th. ter Horst: Reisver-
slag Zuid-Afrika;

7 april:

praktikum over het determineren van mossen door de heer L.P. van Noorden en het determineren van muizeschedels door Drs. A.W.F. Meijer;

23 april:

vogeleg excursie in het Savelsbos o.l.v. de heer H. Gilis-
sen;

5 mei:

Ing. P.J. Felder houdt een voordracht met dia's over de resultaten van de opgravingen van prehistorische mijnen in Grimes Graves (Engeland) waarin hij een belangrijk aandeel heeft gehad;

1 september:

praktikum over het determineren van miljoenpoten onder leiding van Drs. A.W.F. Meijer;

6 oktober:

in samenwerking met de Interlimburgse Biologen-
vereniging een inleiding door Prof. Dr. Böttcher, hoogleraar aan de R.U. van Leiden en lid van Club van Rome: Over onze afhankelijkheid van de na-
tuurlijke hulpbronnen;

3 november:

een dia-lezing over de vogels in het grindgat te Oost-Eijsden door de heer J. Poot;

1 december:

eerst een algemene ledenvergadering waarin een uit-

spraak gevraagd werd over het verslag van de be-
stuurscommissie met betrekking tot de wijze van voortzetting van de Publicaties. Besloten werd de financiële konsekventies nader te onderzoeken. Daarna een lezing door de Werkgroep Limburg van 'Lacerta', de heren F. Ensink, N. Reijst en E. El-
zenga over de Limburgse herpetofauna.

Bij de opbouw van de bijeenkomsten wordt getracht de mededelingen door de leden een centrale plaats te geven.

In 1977 werd in de Kring Maastricht de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven opgericht. Deze groep staat onder voorzitterschap van de heer J. Diederer, secretaris is de heer J.J.M. Cobben. Zij hebben als studie-object zowel de cultuurhistorische als de biologische betekenis van onderaardse kalk-
groeven in Limburg en omgeving. De heer E. de Groot leidt de inventarisaties van de vleermuizen en is tevens lid van de Landelijke Commissie van Onderzoek en Bescherming van vleermuizen, en de heer M. Wijnen coördineert het cultuurhistorisch onder-
zoek. Het kartografisch werk neemt daarin op dit moment een belangrijke plaats in. In de maand december zijn al een groot aantal inventarisaties ver-
richt.

Studiegroepen

Tot nog toe zijn er bij elke kring diverse studiegroe-
pen geweest. Op basis van de enquête, uitgevoerd door de heren Meijer en Moonen naar aanleiding van een besluit door een speciaal bijeengeroepen bestuursvergadering op 14 december 1974, ging de heer Gilissen in 1976 over tot de oprichting van een provinciaal georiënteerde vogelstudiegroep die startte met 20 deelnemers. Deze groep heeft zich uitgebreid over de hele provincie en bestaat nu uit een zestigtal leden. In de Stadsschouwburg te Sittard is elk kwartaal een bijeenkomst, waarin onderzoeks-

afspraken gemaakt worden. De groep wordt geleid door een stuurgroep bestaande uit de leiders van de verschillende onderzoeken onder het voorlopig voorzitterschap van de heer Gilissen. In juni 1978 moet de opzet definitief worden. Het doel is te komen tot een Avifauna van Limburg in 1985. Het secretariaat is in 1977 gevestigd in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

Deelonderzoeken zijn:

- broedvogelonderzoek;
- trektellingen in het najaar;
- waterwildtellingen;
- fenologie onderzoek;
- waarnemingen registreren in het veld en uit de literatuur;
- kwartelonderzoek;
- grauwe gors onderzoek;
- kraanvogeltrek onderzoek;
- inventarisatie van grote gele kwikstaart en ijsvogel;
- onderzoek naar de avifauna van bepaalde biotopen.

De verkregen gegevens worden in aparte verslagen vastgelegd.

Zo verscheen in 1977 het eerste trektellingen verslag, een kraanvogelartikel in het Maandblad enz. Op basis van deze gegevens zijn besprekingen gevoerd door de voorzitter en de secretaris van het Algemeen Bestuur en betrokken leden van de vogelstudiegroep met Provinciale Waterstaat op directie niveau over herinrichting van de natuurgebieden rond de eerste bestaande grintgaten.

De vogelstudiegroep heeft daarvoor ten behoeve van het grintgat te Oost-Eijsden een beheersplan ingediend. De besprekingen verlopen in plezierige sfeer. De vogelstudiegroep onderhoudt in het kader van de vogelstudie ook contacten met andere groepen natuuronderzoekers, zoals de Vogelwacht Limburg, IVN afd. Belfeld, Studiegroep Leudal, Vogelwerk-

groep Winterswijk, Vogelwerkgroep Nijmegen, Contactorgaan van de K.N.N.V., Aves in België, de Wielewaal eveneens in België, de Aachener Vogelvereniging, enzovoort, vooral in de vorm van gezamenlijke excursies en uitwisseling van gegevens.

Er is een behoefte aan samenwerking met studiegroepen die op dezelfde wijze georganiseerd zijn maar dan gericht op planten, reptielen en amfibieën, insecten en andere facetten van de natuur, vooral om te kunnen komen tot integratie van gegevens. De Kringen lijken daartoe de beste ontmoetingspunten.

Jaarvergadering

De algemene ledenvergadering, de zogenaamde Jaarvergadering, was in 1977 in Sibbe en werd gevolgd door een excursie over een groot deel van het plateau, rond dat deel dat afgegraven dreigt te worden, om zo een beter beeld van de natuur- en het landschap te kunnen vormen.

Tijdens de algemene vergadering werd besloten een studiegroep te vormen. Tevens werd goedkeuring verleend aan de visie om de ontwikkeling van kringen en studiegroepen te stimuleren.

Resten van de Fossa Eugenia: door de gracht stroomt de Lingsforterbeek; op de achtergrond aarden wallen.

Ook werd besloten te zorgen voor een vertegenwoordiging in de Projectgroep Natuur en Landschap ten behoeve van de Begeleidingscommissie Proefgebied Nationaal Landschapspark Mergelland. (de heer ter Horst)

Aan de beurt van aftreden waren de bestuursleden W.F. Bult en Drs. C.A.J. Thissen en de voorzitter Dr. P.J. van Nieuwenhoven. Allen werden herkozen.

Drs. A.W.F. Meijer werd gekozen als redactielid voor het Maandblad en de Publicaties.

Algemeen

Het Genootschap is opgericht door een groep amateurs. Op hun bijeenkomsten toonden zij hun vondsten en vertelden over hun studie. Hun resultaten werden gepubliceerd in Maandblad en Jaarboek, hun collecties werden samengebracht in het Natuurhistorisch Museum en hun studieboeken vormden de basis van een natuurwetenschappelijke boekerij. Later is dit museum overgenomen door de gemeente Maastricht. Een deel van de verenigingsactiviteiten wordt nu uitgevoerd door personeel van het museum, maar in de eerste decennien maakte men praktisch geen verschil tussen werk van het museum en dat van het genootschap. In de laatste jaren is er echter een scheiding tot stand gebracht, die er zelfs toe geleid heeft dat museum en genootschap van elkaar vervreemd raakten. Niemand kan volhouden dat deze verwijdering in het belang is geweest van een van beide partijen of van de bevordering van de natuurwetenschap in dit gewest. Juist door bundeling van professionele krachten met die van amateurs kan de studie van de natuur in deze regio met groter succes worden aangepakt. Wij pleiten dan ook voor herstel van de oude banden. Toch is het museum steeds weer de veilige thuishaven van het bestuur van het Genootschap en van zijn bijeenkomsten in de Kring Maastricht. Daar worden nieuwe plannen beraamd en ook daar is het gehele

personeel bereid aan redelijke wensen tegemoet te komen. Daarom gaat onze welgemeende dank uit naar de directie en haar medewerkers.

Naast natuurstudie is er ook de noodzaak tot verwerking van de verkregen gegevens naar de maatschappij toe. Daartoe stelt het Genootschap zich open op naar stichtingen als kinderboerderijen, kindertuinen, dierenparken, heemtuinen en verenigingen als het IVN, de K.N.N.V., de Vogelwacht, Speleo Limburg, de werkgroep Limburg van Lacerta, GEA, de Nederlandse Biologische Vereniging afd. Limburg, Jeugdvogelwacht, Natura (Belg. Limburg) enzovoort en probeert op allerlei wijzen deze verenigingen te steunen, o.a. door bekendheid te geven aan hun activiteiten. Een andere wijze om mee te werken aan natuurbescherming is, het schrijven van artikelen en bezwaarschriften bij dreigende aantasting van de natuur, zoals dat gebeurt bij de vergunningaanvraag van de ENCI om het plateau van Margraten af te vragen. Het genootschap heeft de plicht natuurwetenschappelijke gegevens aan te dragen, opdat een juiste afweging kan plaats hebben.

Een derde en zeer praktische manier van natuurbescherming is het leveren van gegevens voor plannen die betrekking hebben op inrichting, herinrichting of beheer van natuurterreinen.

Niet het minst door al deze maatschappelijke taken wordt de ontwikkeling van provinciale natuurstudiegroepen en regionaal geïoriënteerde coördinerende Kringen tot een dringende noodzaak.

Naar aanleiding van het jaarverslag over 1977 van de secretaris, dat door de leden werd goedgekeurd, stelde de Heer Willems voor, om in het Maandblad een vaste kolom op te nemen van de verschillende Kringen, Studiegroepen en hun contactadressen met telefoonnummers. Ook de IVN-adressen zouden opgenomen kunnen worden. Aan de activiteiten kan wat meer publiciteit gegeven worden, bijvoorbeeld door publicatie in de kranten.

De heer Hensels verzoekt het Bestuur om te bewerken, dat er soepeler gebruik gemaakt kan worden van de bibliotheek in het Museum te Maastricht, ook tijdens de maandelijkse bijeenkomsten. Hij meent tevens, dat de kringbijeenkomsten de functie hebben om uitwisseling van de gegevens van de studiegroepen te bewerkstelligen, waardoor een ecologische aanpak van de natuurstudie bevorderd wordt. Besloten wordt om bij B en W van Maastricht aan te dringen op een grotere toegankelijkheid van de bibliotheek.

Verslag van de Penningmeester

De totale inkomsten in 1977 bedragen f 88.503,71.

De uitgaven f 88.472,09.

De rekening en verantwoording over het jaar 1977 van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg sluit zodoende met een batig saldo van f 31,62.

In de rekening 1977 is opgenomen een bedrag van f 6.450,- als reserve publicaties.

Dank zij een snelle betaling door het merendeel van de leden van het verschuldigde lidmaatschapsgeld alsmede een spoedige bevoorschotting van de overheidssubsidies kwam de liquiditeit van het Genootschap niet in gevaar. De binnengekomen rekeningen konden dan ook tijdig worden voldaan.

Met ingang van het jaar 1977 is de subsidievoorwaardenvergoeding van de provincie Limburg in werking getreden. Dit heeft voor het Genootschap tot gevolg dat de jaarrekeningen met ingang van dat jaar vergezeld moeten gaan van een accountantsrapport. Het bestuur heeft het Centraal Bureau voor Verificatie en Financiële Adviezen, het accountantskantoor van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, bereid gevonden de controle op de jaarstukken uit te oefenen. De controle van de jaarrekening 1977 heeft intussen plaatsgevonden. Het desbetreffend rapport zal het bestuur spoedig bereiken. Blijkens mondelinge informatie geeft de jaarreke-

ning 1977 een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het resultaat over het jaar 1977. Het bestuur heeft gemeend voor het komend jaar geen contributie-verhoging te moeten voorstellen omdat uw Vergadering in 1977 de contributie extra heeft opgetrokken van f 25,- naar f 30,-. Wel zal het nodig blijven extra inkomsten op een andere wijze te verwerven. Mogelijkheden hiertoe zijn het werven van nieuwe leden, het vrijwillig betalen van een hoger bedrag dan de vastgestelde contributie, het aanspreken van bijzondere fondsen e.d. Ook wordt gestreefd naar een verantwoorde vermindering van de uitgaven door het op een andere wijze uitgeven van de Publicaties.

Teneinde een betere spreiding van het provinciaal subsidie over de gehele provincie te bewerkstelligen blijven wij de activiteiten in de bestaande kringen bevorderen. Ook stelt het bestuur alles in het werk om de nog ontbrekende kringen van de grond te krijgen. De activiteiten van de - gelukkig - vele werkgroepen zullen zoveel mogelijk gesteund worden. In dit korte verslag past ook een woord van dank aan onze administrateur de heer Koomen, die zich op een voortreffelijke wijze inzet voor de belangen van ons Genootschap. Tot slot dank aan allen welke ook in

Dendrologische informatie, verstrekt door mijnheer Faassen in het kasteelpark.

1977 op enigerlei wijze hebben bijgedragen tot het verkrijgen van een zo goed mogelijke financiële basis voor het Genootschap.

Verslag van de Kascommissie

Bij de beoordeling van de financiën der Vereniging zijn de heer Ogg en ik er van uitgegaan dat de controle door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten afdoende is geweest wat de juistheid der cijfers betreft.

Opvallend was dat de begroting 1977 en werkelijke cijfers 1977 goed met elkaar in overeenstemming waren. Daarvoor past dank aan de beheerder der financiën.

Enkele algemene vragen en opmerkingen moeten ons van het hart.

1. Er staat een bedrag van f 6.460,— reserve publicaties?
Is dit reëel of versluiert dit het batig saldo?
2. De contributie bedraagt $\frac{1}{4}$ van de totale baten. Bezinning hierop lijkt ons meer dan gewenst, zeker in samenhang met punt 3.
3. Er is een grote provinciale subsidie die slechts voor $\frac{1}{4}$ gebruikt wordt voor kringwerk en excursies. De werkgroepen vangen ook een deel daarvan. Toch komt de vraag bij ons op: Knijpen we door krapte in de financiën de vereniging niet dood doordat het "buiten" werk wordt verwaarloosd.

Ons bewust van het feit dat wij met deze opmerkingen verder gaan dan ons mandaat, willen wij dit toch gezegd hebben.

Ondergetekenden, leden van de kascommissie 1978 van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, verklaren op 1 juni 1978 de financiële bescheiden over het boekjaar 1977 gecontroleerd en in orde bevonden te hebben. Zij stellen Uwe vergadering

voor aan de penningmeester décharge te verlenen.

W. Ogg
Maastricht

A.M.H. Willems
Helden

De penningmeester deelde mee, dat de provinciale subsidie 45% is van de totale kosten, maar dat dan toch 55% door de leden zelf opgebracht moet worden. De drukkosten zijn inmiddels al teruggebracht. Je kunt echter ook niet blijven doorgaan met verhoging van de contributie.

Besloten werd de contributie op hetzelfde peil te handhaven, met voor de bejaarden de mogelijkheid om desgevraagd f 10,— korting te geven.

Om meer geld ter beschikking te krijgen voor activiteiten, zal gestreefd worden om via toenemende activiteiten het ledenbestand te verhogen en de drukkosten te beperken door voor elke publicatie speciale fondsen te proberen aan te spreken.

Financiële verbetering kan niet bereikt worden door vermindering van het ruilverkeer of stopzetting van de Publicaties. Daarmee zou de kwaliteit van het Genootschap in ernstige mate worden aangetast.

Benadrukt werd, dat de Kringen hun declaraties rechtstreeks kunnen sturen naar de penningmeester. In de nieuwe kascommissie werd volgens goed gebruik één lid herbenoemd, nl. de heer A. Willems en een nieuw lid, te weten de heer H. Op Den Camp.

Verslag van de waarnemend hoofdredacteur.

De plezierige samenwerking tussen hoofdredacteur Heerkens Thijssen en redacteur van Nieuwenhoven is blijven bestaan nadat beide redactieleden op de jaarvergadering te Margraten hun functies verruilden.

Drs. Meijers werd op de jaarvergadering benoemd tot lid van de redactie.

In het Maandblad verscheen een serie plantkundige artikelen o.m. geschreven door Dr. S.J. Dijkstra, die door de lezers erg werd gewaardeerd. Na de oproep van Prof. Jonkers hem gegevens te willen zenden over het in het wild voorkomen van de Gele kornoelje ontwikkelde zich een levendige en interessante briefwisseling. Een andere serie artikelen was gewijd aan de belang-

wekkende levende have van het Vogelpark Born. Opgravingen in Engeland kwamen aan de orde doordat daar de werkgroep voorhistorische vuursteenmijnen uit Zuid-Limburg was uitgenodigd te komen graven. Het dubbele zomernummer werd geheel gevuld met bijdragen b.g.v. de opening van het vernieuwde natuurhistorisch museum te Maastricht.

In de tweede helft van de jaargang werd de grotere activiteit merkbaar van de werkgroepen van het genootschap: artikelen over vogels, en een over een nieuw gevonden soort zwam. Ook is grote aandacht gegeven aan landschapsbeschrijving in verband met dreigende aantastingen van het Limburgse landschap, o.a. op het Plateau van Margraten.

Als altijd was de redactie geheel afhankelijk van het aanbod van kopij. Zij is dankbaar voor iedere bijdrage, hoe gering ook. Publicatie reeks XXVII werd geheel gevuld met bijdragen van een aantal kaderleden van de oude Katholieke Jeugdbond voor Natuurstudie over een natuurhistorische en geologische verkenning van een Belgisch heuvellandschap, rondom het Condroz-dorp Florzé.

De uitgave van de wetenschappelijke publicaties dreigt onze financiële draagkracht te boven te gaan. Een bestuurscommissie heeft de problematiek onderzocht en een voorlopig verslag uitgebracht aan de algemene ledenvergadering te Maastricht in december. Het is duidelijk geworden dat beslissingen tot verandering of stopzetting niet overhaast genomen mogen worden in verband met de grote belangen die op het spel staan, zowel voor onze vereniging als voor het natuurhistorisch museum.

Naar aanleiding van het jaarverslag van de waarnemend hoofdredacteur ontstond een discussie over nieuwe publicaties. Verschillende leden meenden dat er op korte termijn rapporten moesten worden gemaakt over de aanwezigheid van planten, paddenstoelen, insecten, vogels en andere natuurelementen van de nog bestaande mijnsteenbergen. Het blijkt steeds weer, dat we dergelijke gegevens missen als de nood aan de man komt.

Ook werd de noodzaak gevoeld, om de entomologen in Limburg te bewegen tot onderlinge samenwerking, om zodoende de mogelijkheid te scheppen om gericht inventarisatiewerk te doen.

De waarnemend hoofdredacteur merkte op dat er grote behoefte was aan populair wetenschappelijke

copy voor het Maandblad. Hij deed een dringend beroep op de leden, om dergelijke copy te leveren.

De heren van Geel, Gilissen en Montagne werden bij acclamatie als bestuurslid herkozen. De benoeming van de heer Spreuwenberg als opvolger van de heer Dijkstra (reeds in 1976 afgetreden) werd met ieders instemming begroet. Tijdens de rondvraag maakte de heer Van der Horst melding van een dreigende verdwijning van 5 ijsvogelnesten en oeverwaluw-nesten door afgraving in het gebied rond de Bovenste Molen.

Hij merkte op dat de Kinderboerderij in Venlo afgelopen jaar 4000 kinderen in klasse-verband les gegeven heeft en dat er nog steeds geen vaste beroeps-kraft beschikbaar is.

De heer van Nieuwenhoven meldde dat het Bestuur besloten had, een speciaal nummer over de natuur-educatie in Limburg te zullen uitgeven.

De heer Spica meende, dat er in het Natuurhistorisch Genootschap op korte termijn een commissie opgericht moest worden om een beheersplan ten behoeve van de mijnsteenbergen te ontwikkelen.

Men vond dat de kring Heerlen hiertoe best het initiatief kon nemen.

De heer Bult vroeg de aandacht voor de zorg in het Kringbestuur van Heerlen voor verbetering van de sfeer. Men dacht dit te kunnen bereiken, door op zoek te gaan naar een ander lokaal (Tuin in Terwinstelen?), het opzetten van een aantrekkelijk programma en door bekendmaking in de krant de drempelvrees te verkleinen.

De heer Hensels bracht tot slot naar voren, dat er bij de overheid en allerlei besturen een toenemende belangstelling valt te constateren voor deskundige begeleiding bij het beheren van wegbermen, slootkanalen, houtwallen en andere potentiële natuurgebieden, en meende dat daarin een duidelijke taak voor het Genootschap lag.

De excursie 's middags begon met een autorit over de reeds lang ontgonnen Boerenheide naar het Lingsfort, op de grens met Duitsland. Hier gaf mej. Stoel, uit Lomm, zeer bekwaam geschiedkundige uitleg over dit Spaanse verdedigingswerk, gelegen aan de befaamde Fossa Eugenia plaatselijk bekend als De Hazepoot en eigendom van de Stichting Het Limburgs Landschap. Duidelijk was ook een deel van het Hoogterras in het carré van aarden wallen opgenomen. In de vegetatie viel de massale groei op van Vingerhoedskruid, *Digitalis purpurea*. Deze plant staat vooral op plaatsen waar het terrein onlangs gestoord werd, bijv. door graafwerk of kaalkap. Opvallend was ook het voorkomen van de Fluitier, wiens rateltje herhaaldelijk gehoord werd. In de rietvelden langs de Ling (Lingsfort is afgeleid van Lingsvoorde, doorwaadbare plaats in de Ling), de moerassige vlakte die althans aanvankelijk overal aan de voet van het hoogterras voorkwam, werden moerasvogels waargenomen: Kleine karekiet, Rietgors, Bosrietzanger, ook Nachtegaal en Spotvogel. Enige grote pollen Koningsvaren, *Osmunda regalis*, maakten de verrassing over dit bij ons slecht bekende gebied nog duidelijker.

De tocht naar het Kasteel Arcen werd weer per auto gemaakt, mede in verband met een dreigende onweersbui. Daardoor kon het bezoek aan het Geldersch Vlies niet doorgaan. Dit ven werd wel na de excursie bezocht en bewonderd door enkele leden: het bleek dicht te zijn begroeid met de witte pluisjes van Wollegras.

Binnen de omgrenzing van het kasteel kreeg de heer Faassen het woord, die deskundige uitleg gaf bij enkele zeer oude bomen die in het sterk verwaarloosde kasteelpark voorkomen: Mammoethboom, Moerascypres, Servische spar, Douglasspar, e.a. Dit keer ging het niet om kenmerken voor de determinatie, maar om de dendrologische geschiedenis. Als voorbeeld volgen hier de verstrekte gegevens over de Paardekastanje, *Aesculus hippocastanum*, en Tamme kastanje, *Castanea sativa*.

De Paardekastanje is ontdekt door Ogies Ghislain de Busbecq, gezant van aartshertog Ferdinand I van

Habsburg aan het hof van Sultan Sulliman de Grote te Constantinopel, 1555-1562.

In 1563 zond Quackelbenus (Willem Quackelbeen), lijfarts van Busbecq, een tak met vruchten aan Matthioli, lijfarts van Ferdinand I, met een beschrijving van de pracht van de bomen in de tuinen van de Sultan. Matthioli duidde de boom aan als *Castanea equina*, omdat de zaden fijngestampt aan paarden werden gevoerd.

In 1574 zond David von Unguad, die keizerlijk gezant was van Maximiliaan II aan het Turkse hof, zaden naar de keizerlijke tuinen in Wenen, waar toen de Vlaamse arts Charles de l'Escluse directeur was. Deze kweekte daar de eerste bomen op, die echter nog niet bloeiden toen hij als "Clusius" benoemd werd tot hoogleraar in Leiden.

De Parijse bomen bloeiden voor het eerst in 1603. In 1615 werd de paardekastanje in Parijs verhandeld en in 1629 kwamen de eerste exemplaren in Engeland. De naam is in 1700 veranderd door Tournefort in *Hippocastanum*, die door Linneaus als soortnaam werd overgenomen, terwijl de laatste als geslachtsnaam *Aesculus* gebruikte. In 1753 zond Collinson de eerste exemplaren naar Amerika.

De Tamme Kastanje *Castanea sativa* is een veel oudere import: deze boom moet door de Romeinse legioenen zijn aangevoerd uit het Middellandsezeegebied. De naam is afgeleid van de Turkse stad Kastanaia. Al zeer spoedig levert de boom voedsel in de vorm van zijn vruchten en bruikbaar hout. Reeds Xenofon noemt deze vruchten, waar de Armeniers meel van maalden voor het bakken van brood (400 v.Chr.).

Theophrastus maakt melding van de boom in Griekenland, 370-288. Hij noemde ze dios balanos, eikels van Zeus. De Grieken brachten de kastanjes vermoedelijk naar Sicilië, waar zij door de Romeinen werden ontdekt.

In de tegenwoordige tijd weet men niet beter of de Tamme kastanje hoort thuis in onze voedselarme bossen: een voorbeeld van een spontane groei nadat de mens zich er eerst mee bemoeid heeft.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJKSE BIJEENKOMSTEN

te Heerlen op 2 mei 1978

Voor een klein, doch uitgelezen gezelschap, vertoonde de heer Bronneberg alle viooltjessoorten die in Zuid-Limburg voorkomen. Hij wees op enkele moeilijkheden bij de determinatie van Bosviooltje, Rivinus viooltje en Hondsviooltje (*V. reichenbachiana*, *riviniana* en *canina*). In de soort zelf kan ook nog variatie optreden, bijv. het aantal chromosomen van *V. riviniana* kan 35, 40, 45, 46 en 47 zijn. De andere soorten geven bij de determinatie minder moeilijkheden. Het Driekleurig viooltje (*V. tricolor*) komt in Zuid-Limburg niet voor, hoogstens adventief en niet standhoudend. Wel ontwikkelt het zich goed in de tuin. De ondersoort Akkerviooltje (*V. arvensis*) is algemeen. Een exemplaar van het Maarts viooltje (*V. odorata*) vertoonde een nog niet goed ontwikkelde vrucht. Dr. Dijkstra deelde mee dat deze soort bijna nooit vruchtbare bloemen vormt. Na de bloei ontwikkelen zich in het verborgen bloeiende bloemen (kleistogame) in de grond, deze zijn slecht ontwikkeld, maar brengen goede zaden voort, welke om wille van een aanhangselje, dat rijk aan voedsel is, door de mieren verslept worden. Hij verwees verder naar de monografie van Kloos, 1923, Nederl. Kruidkundig Archief over dit geslacht.

Deze laatste spreker deelde verder iets mee over de Tulp. Deze werd in 1554 vanuit Turkije in Weenen ingevoerd. Hoewel de bloemkleur reeds toen varieerde van rood, geel en wit, ook tweekleurige vormen, enz. kwamen voor, hield men deze toch voor een echte soort en noemde hem Tuintulp (*T. gesneriana*). Later kwam men tot de ontdekking dat deze "soort" die reeds eeuwen door de Turken gekweekt werd, geen echte soort was, maar een kweekprodukt van enige wilde soorten, maar uit welke is nog steeds niet duidelijk. Om aan alle moeilijkheden een eind te

maken is men deze toch Tuintulp (*T. gesneriana*) blijven noemen wat nomenklatorisch niet juist is. Zo af en toe kan men in de plaatselijke kranten lezen dat iemand zo gelukkig is bij zijn tulpen een exemplaar aan te treffen dat in plaats van één drie bloemen aan zijn steel draagt. Gezien het feit dat sommige echte wilde soorten 3-7 bloemen per steel vormen en dat de Turken met allerlei soorten gekruist hebben is dit feit niet zo verwonderlijk. Dijkstra vertoonde een exemplaar van *T. turkestanica* dat 7 bloemen per tros bezat.

Zoals wel bekend zal zijn vormen sommige plantensoorten aan hun wortels knolletjes waarin stikstof-

Tuintulp: een puzzle. De bloem blijkt half rood, half geel te zijn. De scheidingslijn verloopt precies op de helft van de bloemdekbladen en is scherp alsof hij met een lijnaal getrokken is. Wie kan een verklaring geven?

bacteriën leven. Deze halen stikstof uit de lucht en binden dit element tot verbindingen die ook door de hogere plant opgenomen kunnen worden. Vooral Vlinderbloemigen kunnen op deze wijze de bodem verrijken, een feit dat reeds aan de Romeinen bekend was. Doch niet iedereen heeft zulke knolletjes gezien. Dijkstra vertoonde een exemplaar van de Gevlekte rupsklaver (*Medicago arabica*) met dergelijke knolletjes.

te Maastricht op 11 mei 1978

In verband met de urgente problematiek rond de dreigende afgraving van het plateau van Margraten besloot het bestuur in afwijking van de gebruikelijke bijeenkomst, deze avond met alle aanwezigen naar de lezing van de Algemeen directeur van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Prof. Wiggers, te gaan. Deze lezing werd gehouden in de zaal van de 'Ster der Toekomst' aan de Bredestraat. De geplande lezing van de heer Hillegers over het limburgse schaaap zal nu in september doorgaan.

Prof. Wiggers noemde onder meer de onderstaande argumenten tegen de afgraving:

- De ontgronding is in strijd met het doel van het landschapspark Mergelland, vooral omdat hier een rijkdom aan cultuur voorhanden is, en er sprake is van een samenhangend gebied met een specifiek en gedifferentieerd karakter.
- Als gevolg van de afgraving gaat een gebied, dat duidelijk natuur-wetenschappelijke waarde heeft verloren. Het plateau is blijkens een onderzoek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer o.a. fourageplaats voor allerlei diersoorten.
- We kunnen niet meer om het feit heen, dat we als 'mens' niet zo maar naar eigen goeddunken de natuur kunnen gebruiken. Ethisch gezien is zo'n afgraving een aanslag op het landschapsbeeld. Verder fungeert het op het ogenblik als groene long in een stuk geïndustrialiseerde omgeving.

- Na afgraving is alle informatie over structuren en processen in deze streek voorgoed verdwenen.
- Het plateau levert heel wat landbouwproducten die we dan van elders moeten betrekken.
- De wilde planten die er groeien kunnen ons in de toekomst nieuwe soorten en variëteiten bezorgen die bij afgraving mogelijk verloren kunnen gaan.
- De natuur kan zich niet of slechts moeilijk aan de zeer snel veranderende omstandigheden aanpassen.
- De waterhuishouding op het plateau laat waarschijnlijk een dergelijke ingreep niet toe. Met mogelijke gevolgen dat putten droog komen te staan of schijn-waterspiegels in belendende percelen onherroepelijk aangetast worden.
- Het omwoelen van de deklaag heeft tot gevolg dat lange tijd - dit is bij veel verkavelingen gebleken - deze voor de landbouw minder geschikt is, zodanig zelfs, dat met aanzienlijke productieverliezen rekening moet worden gehouden.
- Als laatste argument en tevens een soort conclusie voerde Prof. Wiggers aan, dat uitgaande van het regeringsstandpunt over het Landschapspark Mergelland, waar de bevolking allerlei beperkingen opgelegd krijgt, als b.v. geen nieuwe huizen bouwen, in standhouding van heggen, holle wegen enz. het onverteerbaar is, dat men dan wel op zo'n grootschalige wijze een heel landschap wegvaagt.

JAARVERSLAG

PADDESTOELENWERK GROEP 1977

In 1976 is een begin gemaakt met het onderzoek op het gebied van de „mycologie” in Zuid-Limburg. In de achter ons liggende jaren heeft de paddestoel eigenlijk altijd een beetje in het verdomhoekje gezeten en hieraan is gelukkig min of meer een einde gekomen, omdat sommige mensen al langer met de

gedachte speelden om zo'n „echte werkgroep” op te richten.

Dit schuchtere begin heeft dus in oktober 1976 gestalte gekregen door een daadwerkelijke aanpak en een aanvang der werkzaamheden. ± Zes mensen, met „geregelde” steun van twee „echte” mycologen, te weten de heren Verschuieren uit Roermond en P.B. Janssen uit Breda, zijn nu bezig deze toch zéér moeilijke kluit te verorberen.

Nu hebben we gelukkig niet de pretentie om deze kluit helemaal op te souperen; we zijn ons er terdege van bewust dat het terrein der mycologie daar gewoon te moeilijk en te uitgebreid voor is. Het is en blijft een aanzet tot!

We hopen dan ook in de toekomst d.m.v. geregelde publicaties om meer mensen hiervoor te interesseren, bovendien ook door het organiseren van minstens één excursie per jaar.

Via de heer v.d. Mast fervent natuurliefhebber en verbonden aan het Recreatieschap Oostelijke Mijnstreek hebben we de beschikking gekregen over een prachtige practicumruimte waar we in 1977 dankbaar en veelvuldig gebruik van hebben kunnen maken, o.a. vindt hier microscopisch onderzoek plaats. Het onderzoek zelf richtte zich in 1977 ten eerste op het „Gulpdal” om aansluiting te vinden bij en een aanvulling te geven op eerder gepleegde onderzoeken ter plaatse op ander gebied.

Het kalkdistrikt laat hier bijzondere soorten zien op paddestoelengebied.

Ten tweede zijn we bezig de voormalige steenstorten van de diverse mijninstellingen te betrekken in ons onderzoek.

* Dit zijn de steenberg Wilhelmina te Schaesberg (wordt afgevlakt en afgedekt met andere grond, dus drastisch verknoeid). De werkgroep heeft zich ingezet om vooral de noordhelling in originele staat te behouden.

* De steenberg v/d O.N. I te Heerlen (staat helaas te verdwijnen!!)

* Het steenstortgebied v/d Staatsmijn Hendrik (wordt òòk al aan geknaagd!)

Wie, oh wie zijn wij dat we deze „afbraak” kunnen stoppen...?

Ten derde staat op het programma eens te grasduinen in het complete Recreatieschap Brunssummerheide o.a. de Schinveldse bossen. Reeds héél wat mooie vondsten in 1977 en genoeg werk voor vele jaren!

Het onderzoek op de steenbergen is daarom juist zo interessant omdat nu achteraf blijkt dat zich hier een heel bijzondere paddestoelenflora heeft ontwikkeld (o.a. zeer bijzondere en zeldzame „Lepiota's” - parasolzwammetjes op de O.N.I). Sporadisch was al eens aandacht aan deze steenstorten besteed. (zie art. Nat. Hist. Maandblad no. 9 - sept. '77).

Een bijzondere vondst was toen Pisolithus arhizus - de verfstuifzwam; deze is nu ook veel gevonden op de steenstorten v/d Hendrik.

In 1976 betrof het aantal soorten alleen op de steenstorten al zo'n 116, deze lijst is in 1977 „aanzienlijk” uitgebreid en zal tezamen met de soortenlijsten van de andere gebieden te zijner tijd gepubliceerd worden!

Bijzonder blij zijn we dan ook met de aanschaf van een microscoop door het Natuurhistorisch Genootschap!

Zij nogmaals benadrukt dat dit de eerste schreden op dit zo moeilijke pad zijn en dat veel geduld en tijd zal worden gevergd van degenen die hiermee bezig zijn.

Moge het voor anderen een stimulans zijn hun bijdrage in deze in de toekomst te leveren.

Namens de Paddestoelenwerkgroep
de Sekretaris H. de Vries

VOGELWAARNEMINGEN (I)

door

W. Ganzevles

Ongeveer 2 jaar geleden zijn we begonnen met het verzamelen van waarnemingen van vogels in Limburg, ten behoeve van de over een aantal jaren te verschijnen Avifauna van Limburg, als vervolg op die van Hens.

Omdat wij geloven dat het publiceren van waarnemingen een stimulans kan zijn voor het doen van waarnemingen, en vooral voor het insturen ervan zullen we van nu af maandelijks een aantal publiceren.

We willen echter niet zo maar een rijtje losse waarnemingen vermelden maar aan de hand van de binnengekomen gegevens een soort of een groep vogels onder de loupe nemen, en eens wat meer vertellen van zijn of hun voorkomen in de provincie Limburg in een bepaalde periode.

Men moet hierbij bedenken dat geput wordt uit het binnengekomen materiaal, hetgeen dus niet zeggen wil dat alle waarnemingen daarmee ook bekend zijn. We vragen dan ook, om niet te lang te wachten met het insturen van waarnemingen, of het nu gaat over dit jaar of voorafgaande jaren. Waarnemingen kunt U sturen naar W. Ganzevles, Natuurhistorisch Genootschap, Bosquetplein 7, Maastricht, tel. 043-13671. Hier kunt U ook waarnemingskaarten krijgen.

Deze maand gaan we wat dieper in op het voorkomen in 1977 van de strandlopers van het geslacht *Calidris*.

Wanneer we over strandlopers praten, zal menigeen denken aan groepen van tienduizenden vogels op of boven het wad. Welnu, zulke enorme groepen zal men in Limburg niet tegenkomen. Een groepje van

25 ex. is al een uitzondering. Strandlopers vindt men buiten het broedseizoen altijd daar, waar land in water overgaat. Daar zoeken zij hun voedsel in de zachte bodem.

Waar het water dieper is dan enkele centimeters, zie je ze al niet meer. Dit biotoop kom je in Limburg vrijwel alleen tegen langs de Maas en ook daar op slechts enkele plaatsen. Waar de Maas gekanaliseerd is en waar de grindbanken verdwenen zijn, daar zijn ook de strandlopers verdwenen. Waar die grindbanken wel nog voorkomen, hangt de aan- of afwezigheid van strandlopers sterk samen met de waterstand. Slechts bij laag water vallen de grindbanken droog. Wanneer het water hoog is is ook het aantal waarnemingen geringer. De laatste jaren zijn er de grindgaten bijgekomen als mogelijke pleisterplaatsen.

Maar aangezien de meeste een verbinding met de Maas hebben, geldt voor deze gebieden eveneens; hoe lager de waterstand, hoe meer kans op strandlopers.

Van het totaal van de in Nederland doortrekkende en overwinterende strandlopers, trekt maar een zeer gering, op het geheel te verwaarlozen aantal over Limburg.

In 1977 kwam daarbij zoals gezegd, dat de waterstand ongunstig (hoog) was. Er werden vier soorten waargenomen. De bonte- en de kleine strandloper worden het "meest" gezien. Van de bonte strandloper de volgende waarnemingen:

2-3: 1 ex	Stevensweert	(P.Verbeek)
10-3: 1 ex	Eijsden	(W.Ganzevles (WG))
16-3: 2 ex	Eijsden	(W.G.)
29-3: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
18-4: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
18-5: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
1-8: 1 ex	Eijsden	(M.Claessens, H.Erkenbosch, R.Potting, W. en J.v.d.Coelen.)

17-9: 1 ex	Itteren	(J.v.d.Coelen)
18 t/m		
20-9: 4 ex	Itteren	(J.v.d.Coelen)
19-9: 1 ex	Eijsden	(W.G.)

De kleine strandloper is de andere soort die regelmatig gezien werd:

8+10-5: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
15+16-6: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
8-7: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
13,15+16-8: 1 ex	Thull-Schinnen	(F.Hustings)
23-8: 2 ex	Thull-Schinnen	(F.Hustings)
25+26-8: 2 ex	Stevensweert	(H.Vincken, P.Verbeek)

Van de andere soorten kwamen slechts 1 of 2 waarnemingen binnen:

Krombekstrandloper:		
8-5: 1 ex	Eijsden	(P.Poot, W.G.)
Temminck's strandloper:		
6+7-5: 1 ex	Eijsden	(W.G.)
9-9: 1 ex	Eijsden	(W.G.)

In 1977 was de spoeling dus bepaald dun. Over het algemeen zal het aantal waarnemingen beperkt blijven.

Alleen het kunstmatig creëren van een geschikt biotoop (bijv. bulten met lange oeverlijn) kan een sterke stijging van het aantal pleisterende vogels tot gevolg hebben.

Door het ontbreken van getijdeverschillen, zal men zo'n gebied wel kunstmatig kaal moeten houden, anders verliest het, doordat het dicht groeit, al na enkele jaren zijn waarde voor strandlopers.

Wie echt verzekerd wil zijn van het zien van strandlopers, kan beter naar de kuststreken gaan.

ROBINIA PSEUDOACACIA. L.

door

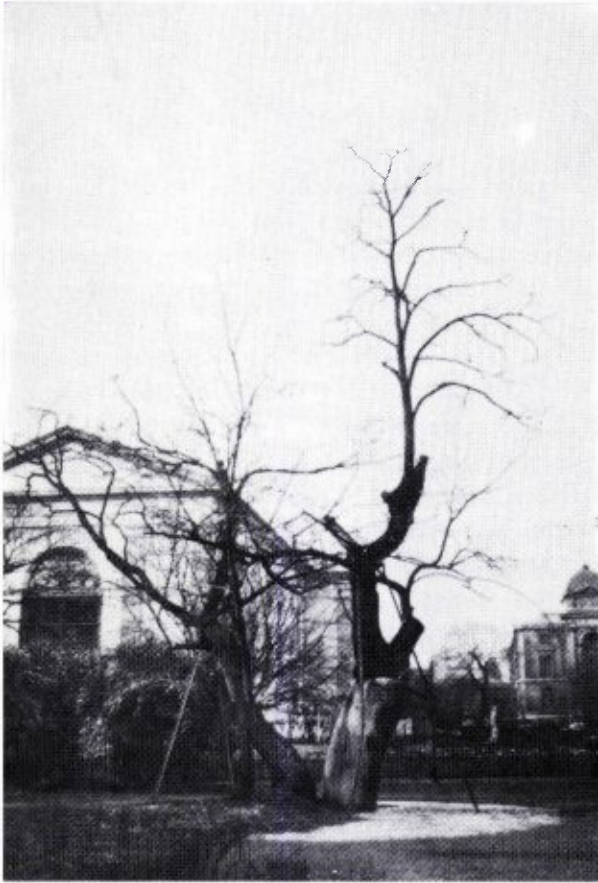
A. Faassen

Een aantal soorten bomen en struiken die door hun spontane voorkomen in onze omgeving de indruk wekken oereuropese bomen te zijn, hebben in feite niets met onze oorspronkelijke flora te maken. Zij zijn in beginsel daarin niet via de natuurlijke weg terecht gekomen, maar hebben zich dank zij mensenhand en de daarna gevolgde spontane verspreiding daarin ontwikkeld. Zij kunnen inmiddels een wezenlijk deel uitmaken van bepaalde vegetaties dan wel een zodanige verbroedering met bepaalde inheemse gewassen teweeg gebracht hebben, dat men van een gemeenschap in phytosociologische zin zou kunnen spreken. Het voorkomen in Nederland wordt dan nog in de diverse flora's slechts aangeduid met b.v. "sierboom, ook verwilderd". Een van zulke soorten is de Witte Acacia (*Robinia pseudoacacia* L.).

Ten tijde van Karel de Grote of Richard Leeuwenhardt of Frans I van Frankrijk - om enkele aanknopingspunten in de geschiedenis te noemen - was geen *Robinia pseudoacacia* in Europa bekend. Tijdgenoten van Karel V of Willem de Zwijger waren al evenmin met deze boom bekend. Het weten waar zulk een soort vandaan komt en hoe deze deel is gaan uitmaken van de inheemse begroeiing, kan leiden tot de meerdere belangstelling voor de soort.

Hoe kwam de Acacia in Europa?

Het zal overbodig zijn te vermelden dat met Acacia in de zin van wetenschappelijke geslachtsaanduiding en de volksnaam Acacia niet hetzelfde bedoeld wordt. Wat wetenschappelijk Acacia heet, is in de omgang o.m. de welbekende Mimosa en wat wij met de volksnaam Acacia plegen aan te duiden heeft

Een stokoude Robinia in de Jardin des Plantes

Foto naar een dia van A. Faassen

niets met Mimosa te maken. Beide behoren zelfs niet tot dezelfde plantenfamilie. Hierover was men rond 1600 nog sterk in het ongewisse en dit is de directe aanleiding tot de spraakverwarring die geleid heeft tot de volksnaam Acacia voor de wetenschappelijke soortaanduiding *Robinia pseudoacacia* L.

Men gaat meest van de veronderstelling uit dat Jean Robin (1550-1629), lijfarts van Maria de Medici en kruidkundige van haar echtgenoot koning Hendrik IV van Frankrijk, als eerste in 1601 zaad van deze

soort ontving uit Virginia. Jean Robin kweekte enige bomen uit deze zaden. Men meende er een soort van het in Zuid-Europa welbekende geslacht *Acacia* (*Mimosa*) in te zien. Er was dan ook behoefte of beter gezegd een verlangen een *Mimosa* te hebben die zou kunnen gedijen in het minder milde klimaat van midden-Europa. De soort kreeg dan ook de naam *Acacia Americana Robinii*.

Jean Robin die niet alleen lijfarts van Maria de Medici en kruidkundige van koning Hendrik IV was, maar ook stichter (1590) van de beroemde botanische tuin "Jardin des Plantes" te Parijs, plantte in 1624 de eerste boom van de soort in de genoemde botanische tuin. Ook wordt wel eens beweerd, dat niet Jean Robin, maar diens zoon Vespacien Robin de eerste boom geplant zou hebben in 1635, maar dit is onwaarschijnlijk als de eerste invoer van zaad reeds in 1601 heeft plaats gevonden. Deze oudste trofee van import uit Amerika is nog niet zo'n lange tijd geleden helaas aan ouderdom ten onder gegaan. In 1899 heeft men deze boom nog "gerestaureerd". Op het ogenblik vinden we nog een oer-oud exemplaar in de Jardin des Plantes, waarvan de hoofdstam is weg geslagen, doch moeizaam ondersteund overleven nog enige zware zijstammen.

Wanneer men de groeikracht van *Robinia pseudoacacia* kent, dan kan men zich afvragen waarom Robin eerst 23 jaar (of zo men wil 34 jaar) na invoer van de eerste zaden, de eerste boom hiervan plantte. Men gaat dan ook wel eens van de veronderstelling uit dat niet Jean Robin, maar zijn zoon Vespacien de *Acacia* uit Virginia geïmporteerd zou hebben. Het feit, dat Jean Robin deze soort noemt in zijn "Catalogus tam indigenarum quam exoticarum, quae Lutetiae coluntur" (1601), geeft dan ook overhand aan de veronderstelling, dat Jean Robin de soort invoerde.

Na terechte twijfel over de verwantschap van deze soort met *Acacia* (*Mimosa*), die zelfs leidde tot een

vermeende verwantschap met de Johannesbroodboom (*Ceratonia*) en directe aanleiding was tot de engelse volksnaam *Locust-tree*, doorbrak de franse botanicus Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708), op het eind van de 17e eeuw deze twijfel door deze soort in zijn classificatiesysteem *Pseudoacacia* (*Valse Acacia*) te gaan noemen en daarmee als een afzonderlijke soort te beschouwen. Dat dit niet algemeen ingang vond - ondanks de evidente verschillen met *Acacia* (*Mimosa*) - blijkt uit het nog steeds volharden in de aanduiding (voor wat Tournefort reeds *Pseudo-acacia* noemde) wanneer we zien dat in 1719 nog de naam *Acacia Americana filiquis glabra* wordt gebruikt.

Linnaeus, in 'Species plantarum' (1753), noemt voor de eerste maal de naam *Robinia pseudoacacia* L., waarmee hij - ter ere van Jean Robin - tevens het hele geslacht *Robinia* noemde en met betrekking tot Robin's *Acacia* de soortnaam *pseudoacacia* gebruikte. Zo heette de soort vanaf 1753 officieel *Robinia pseudoacacia* L.

Snelle verspreiding van de *Acacia*

De *Acacia* verspreidt zeer gemakkelijk door de zaad evenals door wortelopslag. De eerste geplante bomen zorgden al genoeglijk voor spontane verspreiding in de omgeving en op de meeste ongewenste plekken kwamen jonge planten te voorschijn, die in kortst mogelijke tijd tot flinke bomen opgroeiden. Dit is zo ongeveer het beeld wat men krijgt van de nakomelingschap van de eerste bomen in "Jardin des Plantes" en zo gaat het verhaal, dat de eerste zaadjes ontsnapten over de muur van genoemde botanische tuin en dit het eerste symptoon van spontane verspreiding der Witte *Acacia* op Europese bodem was, een verschijnsel, dat ieder, die *Acacia* kent, niet vreemd is. De snelle verspreiding over Europa is echter niet alleen te danken geweest aan de eigenschap gemakkelijk zaden te verspreiden, maar niet

Robinia pseudoacacia tortuosa in het park Nierhoven te Nuth. Ten tijde van Dr. de Wever had deze boom een stamomtrek van 3 meter.
Fotoarchief de Wever

minder is ook de aanplant van talrijke bomen in het spel, waarbij de spontane verspreiding overal kon plaats vinden waar deze bomen werden geplant.

Frederik de Grote (1712-1786), die de ontbossing van zijn land hand overhand zag toenemen door de enorme krijgsschattingen die hij in de vorm van hout moest betalen, had grote belangstelling voor deze snelgroeende boomsoort, die bovendien geringe bodemeisen stelde. Rond 1760-1770 liet Frederik de Grote aanzienlijke hoeveelheden *Acacia*-bomen aanplanten met de bedoeling binnen niet al te lange

Bolacacia's *Robinia pseudoacacia globosa* langs de weg Heer - Gronsveld.

Deze bolacacia's zijn geplant op een mijl noord- en zuidwaarts van de molen (1623) in plaats van Olmen, wegens het "windrecht" van de molenaar, na een proces met het Rijk. Dr. de Wever tekent erbij aan: \pm 60 jaar oud: nooit gesnoeid, nooit gebloeid.

Fotoarchief de Wever

tijd te beschikken over hoeveelheden timmerhout. Het lichtgekleurde, vaak roodgeaderde hout, werd door meubelmakers, wagenmakers en molenbouwers gaarne gebruikt omdat het hard en licht is.

Oorsprongsgebied

De eerste kolonisten op het Noord-Amerikaanse continent moesten ongetwijfeld kennis hebben gemaakt met uitgebreide *Acacia*-begroeiingen. Sedertdien is deze soort daar reeds veelvuldig gekapt, omdat het al spoedig bleek dat het hout zeer sterk en duurzaam was. Het bijna roofzuchtige kappen betrof niet alleen de *Acacia*'s maar ook andere boomsoorten en zo ontstonden nogal wat kapvlakten. Bovendien mag worden aangenomen dat deze boom ook in Amerika reeds vroegtijdig veelvuldig werd aangeplant en zeer zeker veelvuldig is verwilderd, zodat de grenzen van de oorspronkelijke spontane begroeiing zeer vervaagd zijn. Aangenomen wordt,

dat het eigenlijke verspreidingsgebied o.m. heeft gelegen in het Centrale Alleghany-gebergte.

Men moet zich de oorspronkelijke begroeiing als een open begroeiing voorstellen. De *Acacia* houdt van licht en komt op open plekken tot optimale ontwikkeling. Ze zaaien zeer gemakkelijk uit en begroeien bij voorkeur kale (of kaalgeslagen) plekken. Waar sedert de eerste kolonisatie in Amerika veelvuldig rooibouw gepleegd werd op de bossen, kan men zich voorstellen, dat de *Acacia* - waar spontane zaadverspreiding mogelijk was - spoedig bezit nam van de kaalslagen. Als zodanig heeft men binnen de kortst mogelijke tijd een *Acaciabegroeiing* waar die eerder niet was.

Spontane verspreiding in Europa

Keren we een moment terug naar de veelvuldige aanplant van *Acacia* in Europa, niet alleen in het Pruisen van Frederik de Grote, maar in net zo grote mate in zuid- en midden-Europa. De hieruit gevolgde spontane verspreiding (ook in ons land) en een samengaan met de inheemse flora is wel evident. Wanneer we Prof. Dr. Oberdorfer's "Pflanzensoziologische Exkursionsflora für Süddeutschland und die angrenzende Gebiete" er op naslaan dan zien we dat *Robinia pseudoacacia* met o.m. Kleefkruid (*Galium aparine* L.) en de gewone Vlier (*Sambucus nigra* L.) tot een plantengemeenschap leidt en wat de twee laatste betreft dan meest van zowel het Verbond van Kleefkruid en Look-zonder-look (*Galio-Alliarion*) als van het Vlier-Boswilg-verbond (*Sambuco-Salicion capreae*) sprake is. Het eerste komt o.m. voor aan bosranden, het tweede o.m. op kaalslagen. Otti Wilmanns "Oekologische Pflanzensoziologie" spreekt zelfs van het opvallend tot ontwikkeling komen van het *Galio-Alliarion* op de stikstofrijke bodem van dichte *Acacia*-begroeiingen.

Deze Amerikaanse boom, die sedert het begin van de 17e eeuw vaste voet in Europa kreeg, is een van de

oudste Amerikaanse bomen in Europa, die hier een dusdanig verwilderingsproces heeft doorgemaakt,

dat hij wel haast deel is gaan uitmaken van de natuurlijke begroeiing.

PERIODIEKE VERSCHIJNSELEN BIJ PLANTEN EN DIEREN

III

door P.J. van Nieuwenhoven

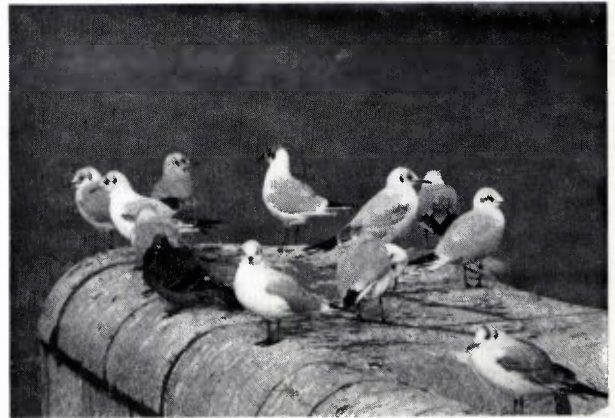
met foto's van de schrijver

HAARWISSELING EN RUI

De haren van de zoogdieren en de veren van de vogels zijn hoornvormingen en dus produkten van de huid. Zij zijn althans aan hun toppen dood en moeten dus geregeld worden vervangen. De vernieuwing vindt ten minste eenmaal per jaar plaats, op gezette tijden en staat weer onder invloed van het licht door het langer of korter worden van de dagen. Ook hierbij is het hormonale stelsel ingeschakeld, waarbij de hypophyse de hoofdrol speelt.

Vogels verwisselen van veren na de broedtijd, juist voor de trektijd. Soms is er in het voorjaar een tweede rui. Vandaar dat een winterkleed kan afwisselen met een prachtkleed en een zomerkleed: Kokmeeuw. Tijdens de rui zijn de dieren weinig actief; alsof zij hun krachten willen sparen voor de produktie van nieuwe hoornstof. De vogels houden zich schuil op veilige plaatsen en laten zich niet horen. Meestal geschiedt de rui geleidelijk en aan beide kanten tegelijk. Dit geldt zeker voor de grote slagpennen zodat het vliegvermogen niet verloren gaat: Roofvogels. Vogels die hun voedsel kunnen bemachtigen zonder dat zij vliegen, zoals eendachtigen, verliezen alle slagpennen tegelijk. Zij houden zich in de tijd van de rui op in het riet Wilde eend of zijn vooraf naar vaste betrekkelijk veilige oorden getrokken: Bergeend.

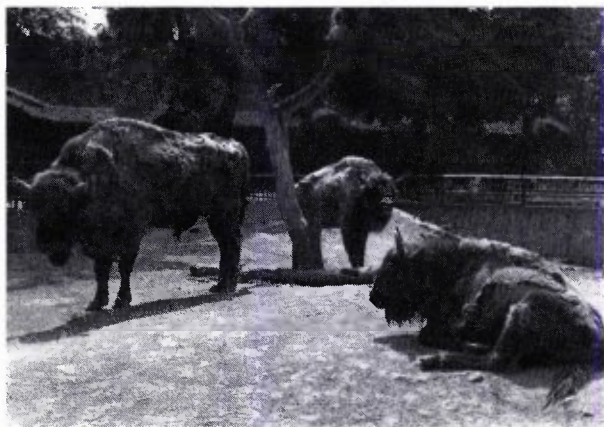
Bij de zoogdieren is de haarwisseling klaar voor de winter. De zomervacht is dan door het meer stemmige winterkleed vervangen. Omdat het laatste meer wolharen bezit wordt de warmte van het lichaam er beter door vastgehouden. Sneeuwvlokken blijven op de wintervacht liggen zonder te smelten, en dat is maar goed ook: het dier zou drijfnat worden als het niet zo was. Ook kan het dier in de sneeuw liggen zonder nat te worden. Na de winter valt het oude haar uit en wordt in de loop van de zomer door nieuw vervangen. Dieren met een speciaal gekleurde wintervacht verharen in het najaar nog eens. Gewoonlijk is bij iedere verharingsverandering van kleur waar te nemen: Edelhart. De

Voorjaarsrui bij de Kokmeeuw

kleur van de vacht kan in de winter lichter zijn dan in de zomer. Hiermede is in overeenstemming dat in koudere streken de lichte kleuren overheersen, IJsbeer, en in warme gebieden donkere: Bruine beer. In een besneeuwd terrein vallen licht gekleurde dieren minder op: zij hebben een schutkleur.

Bovendien weten wij uit de fysica dat een wit lichaam minder warmte uitstraalt dan een donker. De naar de koude grond gerichte buik is bij veel zoogdieren dan ook wit van kleur, ook in de zomer. Dit kleurverschil tussen boven- en onderzijde werkt bovendien oplossend op de lichaamsomtrek: het dier wordt één met zijn omgeving: Haas. In het hoge noorden en in het hooggebergte komt de witte verkleuring in de herfst bij veel warmbloedige dieren voor, zowel bij zoogdieren als bij vogels: Sneeuwhaas, Poolvos, Sneeuwhoen, enz. Ons Hermelijn wordt alleen in strenge winters helemaal wit. Gewoonlijk blijven zij gedeeltelijk bruin. Het eerste verkleuren die lichaamsdelen die het meeste aan de koude zijn blootgesteld: poten, oren en staart. In het voorjaar behouden deze organen de witte kleur het langst.

Haarwisseling bij de Wisent

BOEKBESPREKING

De invloed van de extreme droogte van 1976 op enkele vennen en op de duinvalleien van Terschelling; door K.V. Sýkora.

Voor een leek is dit werkstuk nogal technisch, maar men zal begrijpen dat een vakman niet alle wetenschappelijke vaktermen kan gaan uitleggen.

Ook moet men zich niet laten afschrikken door de vele opname tabellen, die voornamelijk van belang zijn voor de details.

Vooraf in de huidige tijd, van massale wateronttrekking voor menselijk en industrieel gebruik, zal menige natuurliefhebber zich afvragen wat hiervan het effect zal zijn op de natuur.

Door de studie van Sýkora kan men zich een beeld vormen van wat vele natte gebieden te wachten staat. Van deze gebieden bestonden reeds plantenopnamen, en door deze te vergelijken met die van de droge zomer van 1976 en van het jaar erna is het effect op korte termijn weer te geven.

Wat dat op korte termijn zal zijn, zal de toekomst leren.

Het effect van de droogte bleek van vele factoren afhankelijk te zijn, dus niet alleen de waterschaarste, maar o.a. ook van de voedselrijkdom; naarmate het gebied voedselrijker is, is de verandering groter. Tevens bleek het relief van de oever en bodem van belang te zijn.

Al met al voor diegenen die geïnteresseerd zijn in vennen en moerassen een zeer lezenswaardig stuk

Wim van Mourik

Wetenschappelijke mededelingen K.N.N.V. no. 125 - Coleoptera -

Coccinellidae. De Nederlandse Lieveheersbeestjes door J.H. de Gunst.

Reeds in 1966 werd er aangekondigd dat deze monografie der Coccinelliden in voorbereiding was en nu ligt ze voor ons. Tot nog toe was de leek voor de determinatie van deze populaire en opvallende keverfamilie aangewezen op specialistische werken, waarin hij dan prompt verdronk, of op enkele populair-wetenschappelijke natuurgidsen die hem ook niet konden bevredigen omdat ze slechts enkele van de 59 in ons land voorkomende soorten vermeldden. Dit nieuwe werkje heft beide bezwaren op door op duidelijke wijze, in ook voor de gewone natuurliefhebber begrijpelijke termen, alle Nederlandse lieveheersbeestjes uitputtend te behandelen. Na een interessante inleiding met vele wetenswaardigheden over naam, auteurs, voorkomen en allerlei

moelijkheden waarop men stuit bij de bestudering van deze groep, volgt een vrij kort hoofdstuk over de lichaamsbouw van een kever, waarbij gelukkig ook de in handboeken gebezigde wetenschappelijke namen vermeld worden. Veel uitgebreider wordt dan ingegaan op de familiekenmerken en op de plaats van deze familie in het zoölogische systeem, hoewel deze plaats nog steeds omstreden is. Ook de ontwikkeling van het vlekkenpatroon en de variatie die binnen deze groep optreedt wordt op duidelijke wijze uitgebeeld. Na 2 hoofdstukken over ontwikkeling en voeding volgen enige richtlijnen voor het verzamelen en prepareren, waarbij ook het genitaalonderzoek ter sprake komt. Hierna volgt een systematische indeling en een determineertabel voor de in Nederland voorkomende geslachtsgroepen. Het grootste deel wordt dan gevormd door de determinatietabel voor de 59 Nederlandse soorten, waarbij van elke soort een goede beschrijving gegeven wordt, aangevuld met gegevens over lengte, levenswijze, voorkomen en eventuele opmerking over gelijkenis met aanverwante soorten. Moeilijk vindbare kenmerken worden steeds met duidelijke tekeningen verhelderd. Zelfs de wetenschappelijke geslachts- en soortnamen worden verklaard. In de literatuurlijst vindt de geïnteresseerde lezer een schat van werken die de Coccinelliden in het algemeen betreffen of die handelen over hun taxonomie, anatomie, erfelijkheid of levenswijze.

Als los bijvoegsel volgen dan tot slot 22 platen die ons een duidelijk overzicht geven van de vlekken-tekening van vele soorten en de bekende variaties van een aantal andere soorten. Ongeveer de helft van de platen tonen ons de afbeeldingen van de mannelijke en vrouwelijke genitaliën die vooral bij het geslacht *Scymnus* praktisch onmisbaar zijn om tot een zekere determinatie van het gevonden dier te komen. De tabellen zijn zeer bruikbaar en reeds verschillende malen door mij getoetst zonder daarbij grote problemen tegen te komen. We zullen echter met vele dieren die we in onze vakanties in Zuid-Europa of in het Alpengebied tegenkomen in dit werkje vastlopen. Dat neemt niet weg dat het een zeer welkome up-to date aanvulling is waarmee we auteur en K.N.N.V. van harte kunnen gelukwensen.

P.P.

Vogels onder hoogspanning

Een studie betreffende de invloed van hoogspanningslijnen op vogelsterfte, door Ing. T.A. Renssen.

Uitgave: Stichting Natuur en Milieu in samenwerking met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels.

Te bestellen door storting van f 7,50 op postgiro 9933 t.n.v. Natuurmonumenten te 's Graveland, onder vermelding van 'Vogels onder hoogspanning'.

Het is goed dat naast de vele mededelingen over bedreigingen van onze vogels als het vangen, schieten, vergiftigingen en biotoopveranderingen door toedoen van de mens ook nog eens de aandacht gevestigd wordt op de schade die door hoogspanningslijnen aan de vogels wordt toegebracht.

Dit boekje nu is het resultaat van een uitgebreid studieonderzoek waaraan een aantal studenten en medewerkers van het RIN in 1972 en 1973 heeft meegewerkt.

Dat het gevaar van deze bovengrondse geleidingen niet onderschat moet worden moge blijken uit diverse tabellen van aantallen en soorten draad-slachtoffers in Nederland per jaar, waaronder aalscholvers, lepelaars en purperreigers. De getallen zijn in hoofdzaak gebaseerd op tellingen in het grasland.

Toch wordt wel wat gedaan om het aantal slachtoffers terug te dringen. Zo zien we als toepassing van preventieve maatregelen verschillende constructies van masten en draden, al dan niet gemarkeerd met witte strips, wit-zwarte strips, oranje spoelen en bollen.

Het beste zou natuurlijk zijn de transportleidingen ondergronds aan te brengen, wat ook uit landschappelijk oogpunt te verkiezen zou zijn. De electriciteitsbedrijven gaan al steeds meer tot verkabeling (Ondergrondse uitvoering) over, maar beperken zich tot nog toe tot dichtbebouwde gebieden. Zij onderkennen dat ook daarbuiten het behoud van kwetsbare landschappelijke situaties of van zeldzame vogelsoorten vaker tot deze keuze zal gaan leiden; hoge extra kosten vertragen deze toepassing vooralsnog. Een elftal tabellen en achttien figuren verduidelijken deze verhandeling, die het resultaat is van vele uren telwerk en studie. Dit boekje zal dan ook zeker een bijdrage leveren om eens te komen tot het volledig verdwijnen van deze bovendien zo ontsierende bovengrondse geleidingen. De vogels zouden we daar in ieder geval een grote dienst mee bewijzen.

Wil men nog meer gegevens, dan raadplege men de literatuuropgave aan het slot.

EEN VOOR DE NEDERLANDSE FAUNA NIEUW ZOETWATERNAPSLAKJE

Een berichtje hierover in aflevering 2, 1978 is zeer tot spijt van de redactie wel erg verminkt doorgekomen. Tot herstel van de gemoedsrust van diverse geleerden en zelfs van een hooggeleerde van de Universiteit te Nijmegen vermelden wij hier de herkomst ervan:

Ferrusia watieri, nieuw voor Nederland: G. v.d. Velde & J.G. Roelofs, Lab. voor aquatische oecologie, Kath. Universiteit, Nijmegen.
Basteria 41, 1977, p. 73-80

Hydrobiologische excursie op 2 juli 1978. Vertrek om 10 uur vanuit Venlo. Samenkomst: parkeerterrein V.V.V.-stadion aan de Kaldenkerkerweg.

Deelnemers nemen de richting Kaldenkerken en zien aan de rechterhand een stadion met grote parkeergelegenheid. Dit is een rustige plek.

Vanaf hier gaan wij met eigen vervoer naar de diverse terreinen.

Als eerste wordt een bezoek gebracht aan een oude leemgroeve in het gebied "Onderste en Bovenste Molen" te Venlo, waar in de geaccidenteerde afgraving o.i.v. neerslag, kwel of een combinatie van beide, waterpoeltjes zijn ontstaan. Onderling zijn er verschillen in voedselrijkdom welke van invloed zijn op de samenstelling van flora en fauna.

Vervolgens wordt een bezoek gebracht aan de ravenvennen in de gemeente Velden-Arcen, waar het hele vegetatiepatroon wordt bepaald door het voorkomen van diverse soorten veenmos (*Sphagnum*). Hierna gaat de tocht verder naar de Tangkoelen in Hout-Blerick, een van nature voedselrijke maasmeander, waar vooral het nog duidelijk aanwezige natuurlijke verlandingspatroon van bijzondere waarde is.

Tenslotte wordt een bezoek gebracht aan het afwateringskanaal in de gemeente Helden, waar in de voedselarme bovenloop een aantal zeer zeldzame plantensoorten voorkomt. In de middenloop, waar door instroming van een tijdens de ruilverkaveling gegraven afwateringsbeek het nutriënteniveau veel hoger is, ontbreken deze soorten.

Het accent van de excursie is gericht op de vegetatie; bij de diverse biotopen wordt aandacht geschonken aan de invloed van abiotische milieufactoren op de structuur en de soortensamenstelling van de levensgemeenschap. Verder komen ook de bedreigingen, veroorzaakt door de mens ter sprake.

Nijmegen 11 mei 1978
J.G.M. Roelofs.

Het Geldersch Vlies, wit van Wollegras.

RIJKS GEOLOGISCHE DIENST

75-jarig bestaan

Dit jaar herdenkt de Rijks Geologische Dienst haar 75-jarig bestaan hetgeen aanleiding is geweest om een tentoonstelling aan onze Dienst te wijden.

Deze tentoonstelling "Hoogtepunten uit de Diepte" geeft, in woord en beeld (o.a. door middel van een "Georama"), een overzicht van de verschillende werkzaamheden van de Dienst. De tentoonstelling is tot en met 6 oktober 1978 te bezichtigen in de zaal "Wisselende tentoonstellingen" van het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie, Hooglandse Kerkgracht 17 te Leiden.

De openingstijden zijn:

maandag tot en met vrijdag van 10 - 12 en
van 14 - 17 uur,
zondag van 14 - 17 uur,
zaterdags gesloten.

De toegang is gratis.

Zes nieuwe postzegels en een geïllustreerde uitgave ter herdenking van een groot geleerde

Ter herdenking van de 200e verjaardag van het overlijden van de beroemde Zweedse plantkundige en natuurgeleerde, Carl Linnaeus (1707-1778), worden er op 23 mei 1978 een boekje met zes postzegels en een 16 bladzijden tellende geïllustreerde uitgave gepubliceerd.

Linnaeus werd tijdens zijn leven alomt berekend als de meest gezaghebbende plantkundige van zijn tijd. Hij verwierf zich deze reputatie door zijn nauwgezette documentering van het planten- en dierenrijk en door in 1737 het vereenvoudigde benoemings-systeem in te voeren, dat in de botanische wetenschap nog steeds de basis vormt voor het geven van namen aan planten. Hij werd in 1741 tot professor in de medicijnen benoemd aan de Universiteit van Uppsala en in 1757 in de adelstand verheven, waarna hij de naam Carl von Linné aannam.

Linnaeus hield zich niet alleen bezig met zijn wetenschappelijke werk, waarmee hij in zijn tijd al de grondslag legde voor de door Charles Darwin in de volgende eeuw ontwikkelde evolutietheorieën, hij was ook denker en een fijnzinnig schrijver - zijn meditaties tijdens een bezoek aan de begraafplaats in Frändefors staan bekend als een meesterwerk van de Zweedse literatuur, terwijl zijn beschrijvingen van het 18e-eeuwse Europese plattelandsleven tot de helderste behoren die er zijn.

Hamburg, Londen en Amsterdam

De zes postzegels hebben als thema de door Linnaeus gemaakte reizen. Eén toont een landschap (kleur: groen), een afbeelding van de Brösarp Heuvels, en één (kleur: blauw) twee kluiten (Recurvirostra Avosetta).

De derde postzegel (kleur: violet) toont een mijnwerker, die een slijpsteen kapt in de steengroeve te Orsa, waar Linnaeus bij een bezoek aan de steengroeve in 1734 voor het eerst de longziekte silicose vaststelde. Het jaar daarop bezocht Linnaeus Engeland, waar hij zijn naam gaf aan het in 1788 opgerichte Linnaeusgenootschap, dat nu een groot aantal van zijn oorspronkelijke manuscripten beheert. In hetzelfde jaar reisde hij ook naar Hamburg, maar hij moest zijn bezoek afbreken na te hebben verklaard dat de beroemde draak van de stad niet echt was.

De vierde postzegel (kleur: bruin) toont Linnaeus gekleed in Laplandse klederdracht en een Nederlandse doktershoed en herdenkt twee geslaagde reizen - naar de provincie Lapland in 1732 en naar Nederland in 1735/7. De eerste tocht verwierf hem zijn internationale faam als plantkundige en tijdens zijn bezoek aan Nederland werd hem een eredoctoraat verleend door de Universiteit van Harderwijk en publiceerde hij, in 1735, zijn hoofdwerk, de *Systema Naturae*. De twee resterende postzegels tonen een rode kalksteengroeve te Kinnekulle en de lievelingsbloem van Linnaeus, de *Linnaea Borealis* (kleur respectievelijk: blauw en rood).

De zes postzegels zijn elk ter waarde van 1,30 Zweedse kronen en werden gegraveerd door de hofgraveur, Czeslaw Slania.

Herdenkingsuitgave

Dr. Nils Dahlbeck, een Linnaeusdeskundige, heeft de tekst geschreven voor een 16 bladzijden tellende uitgave, die gelijk met de postzegels zal verschijnen. Ze bevat 30 afbeeldingen, opgemaakt door Jan Magnusson, waaronder vele reproducties van door Linnaeus zelf gemaakte schetsen. De uitgave (met Zweedse, Duitse en Engelse tekst) bevat ook de zes Linnaeuspostzegels, bevestigd aan de binnenkant van de kaft en met een speciale eerstedagsstempel.

Nadere inlichtingen van: PFA

Zweedse Posterijen
Filatelistische Dienst
S-105 02 Stockholm
Zweden

DE NATUUR IN

Natuurwandelingen I.V.N.-Limburg

- Zondag 2 juli * Beekdallandschap (Hohe Markt), o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. Vertrek kerk Kallerherberg (D) om 10.00 uur
- * Eifelwandeling Forst Höfen, o.l.v. I.V.N.-Bocholtz. Vertrek Wilhelminaplein te Bocholtz om 9.00 uur. Inlichtingen en opgave tel. 04442-3389.
- Zondag 9 juli * Middagwandeling omgeving Berg en Terblijt, o.l.v. I.V.N.-Meerssen. Vertrek kerk Berg en Terblijt om 14.30 uur.
- Zondag 16 juli * Natuurreservaat Putberg, o.l.v. I.V.N.-Heerlen. Vertrek kapel Benzenrade om 14.30 uur
- * Eifelwandeling omgeving Heimbach, o.l.v. I.V.N.-Munstergeleen. Vertrek kerk Munstergeleen om 9.00 uur. Eigen vervoer.
- * Bosgebied rond Susteren, o.l.v. I.V.N.-Swentibold. Vertrek van station Susteren om 14.30 uur.
- Zondag 23 juli In de bossen rond Slenaken en het Gulpdal, o.l.v. I.V.N.-Kerkrade. Buskosten f 7,-, kinderen f 3,50. Opgave en inlichtingen tel. 045-455403. Vertrek Eyselshoven 13.00 uur, Haanrade 13.05 uur, Chevremont 13.10 uur, Oranjeplein 13.15 uur, Maria Goretti 13.20 uur, Kaalheide 13.25 uur en Onderpekholz 19.30 uur.
- Dagekskursie Beek en Bos, o.l.v. I.V.N.-Roermond. Vertrek om 9.00 uur. Inlichtingen tel. 04750-17712.
- Zondag 30 juli Bustocht naar België met bezoek aan monumenten, o.l.v. I.V.N.-Meerssen. Vertrek station Meerssen om 9.00 uur. Opgave en inlichtingen tel. 04403-4392.
- Donderdag 6 en 20 juli Boslandschap-Drielandenekskursie, o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. Vertrek Bellevue te Vaals om 19.00 uur.
- Donderdag 13 en 27 juli Geologische ekskursie, o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. Vertrek Camping Cottesser Hoeve om 19.00 uur.

Natuurwandelingen in Belgisch-Limburg

Deze wandelingen worden verzorgd door de Werkgroep Belgisch-Limburgse Natuurgidsen.

- Zondag 18 juni Tensenderlo-Asdonk, o.l.v. Werkgroep Ekologie Tensenderlo. Vertrek Kiewithoeve-Engsbergen te Tensenderlo om 14.00 uur.
- Zondag 25 juni Mombeek-Herkvallei. Beemd en beek, o.l.v. Gids J.L. Gilissen. Vertrek St. Lambrechts-Herk, kruispunt Sasput, Steenberg en Muntelbeek om 9.30 uur.
- Vallei van Dommel en bufferzones, o.l.v. Werkgroep Isis Peer. Vertrek Schansstraat, Kleine-Brogel (Boerderij Vandecruys) te Peer om 14.00 uur.
- Zondag 2 juli Malpievennen-Valkenswaard. Open vennen, kijker gewenst, o.l.v. Gidsen St. Huibrechts-Lile. Vertrek grenskantoor Achel om 9.00 uur.
- Maasoever te Stokkem, o.l.v. Gids N. Janssen e.a. Vertrek kerk Stokkem om 14.00 uur.
- Grote Heide-Opglabbeek: heide, vennen, duinen en bos, o.l.v. Gids L. Hubrechts e.a. Vertrek Grote Parking Speelplein Jeugdparadijs, Opglabbeek (weg op Bree) om 14.00 uur.
- Zondag 9 juli De Bek; gemengd gebied, o.l.v. Gids A. v.d. Zande. Vertrek Parking Eilandje te Neeroeteren om 14.00 uur.
- Zondag 16 juni Kepkensberg, o.l.v. Werkgroep Ekologie Tensenderlo. Vertrek kerk Genendijk te Tensenderlo om 14.00 uur.
- Itterdal te Opitter, o.l.v. Werkgroep Bree-Kinrooi. Vertrek Parking kapel Opitter (weg Bree-Maaseik) om 14.00 uur.
- Zondag 2, 9, 16, 23 en 30 juli Domein Kelchterhoef-Houthalen: bos, heide, vennen en vijvers (laarzen), o.l.v. Gidsen H. Servaes e.a. Vertrek bij de „Oude eik”, Abdijhoeve, Kelchterhoef-Houthalen om 9.30 uur.